

ba 234596

ac

22260

1916 1115
Bentyr.F.

Wr.11115.

Patróbnasc' nac'jennal'nago žy'e'c'ja d'ija
belarusu iz Samosćnosc'én'nja narodu.
Sluck-1916.

Die Notwendigkeit des nationalen und die
Selbstbestimmung des Volkes.

Sluck-1916.

Ба 234596

234

~~22~~
~~22360~~

Ф. Шантыр.

1961 г.

Патрэбнасць нацыянальнага жыцця для
беларусаў і Самаадзначэння народу.

234596

~~20.~~
~~272.~~

133

~~56583~~
~~267~~

Бел. 2005

СЛУЦК
ДРУКАРНЯ З. БАРНАКА
1918 года.

(нек)

1905 E

Дзяржаўная
бібліятэка
імя Я. Купалы

Ф III ШІТНІ

23
000000

ВІД ВІДПОВІДНОСТІ НА ПІДПИСАНИХ ДОКУМЕНТАХ П
УДОКІВНИКІВ ВІДПОВІДНОСТІ І УДОКІВНИКІВ

ВІДПОВІДНОСТІ
ВІДПОВІДНОСТІ І ВІДПОВІДНОСТІ
1918 1919

0. 1. 3. 2010

2008 1919

Патрэбнасць нацыянальнага жыцця для беларусаў і Самаадзначэння народу.

Як ня горка і ня смешна, калі мы пачынаем гаварыць аб адражэнні Беларускага народу, аб патрэбе для яго нацыянальнага і палітычнага жыцця, нам задаюць пытаньня, чы мы, Беларусы, у сыпраудзі ест жывы народ, чы ня маем мы замеру стварыць нейкую штучную нацыю і штучная палітычная уладарства? Хоць кожны добра ведае, што нацыя — гэта ня прадукт творчасці чалавечай, а прадукт творчасці прыроды, што штучнай ані мовы, ані псыхофізічны тып чалавека ніхто ня можа стварыць і, што нармальна палітычная уладарства можа быць толькі там, дзе ест аднародная маса па свайму бытоўнаму, культурнаму і грамадзянскаму укладу, — аля відаць наша, беларусаў, доля такая, што калі гутарка ідзе аб тым чы мае права беларус жыць, то усе законы ідуць „шываратнавыварат“.

У кароткіх рысах прагледзьмо той грунт шляха, па катораму ідзе адражэння і самаадзначэння беларускага народу і можа, ня толькі дадзімо адказ „прыяцелям“ і ворагам нашым што бяз упынку твядзяць нам „мэманто моры“, аля хоць крышку кінем свету і тым нашым братам, што яшчэ дасюль бродзяць у цемры нясвядомасці і цямнатою сваёю памагаюць злудням і дэгенэратам капаць магілу Бацькаўшчыне...

Найперш разгледзьмо тья асновы, каторыя ствядзяць нам, што беларускі народ — гэта, як нацыя, жывы індывідуальны тып, ані штось выдуманая.

II.

Ітак, кожны народ кіруючыся к палітычнаму самаадзначэнню мая свае імя свае гістарычна-палітычная

прошлая, сваю мову, абычай і убоольшай часці пануючую веру; усе гэтыя кардынальныя стораны быту мае і беларускі народ.

Разгледзьце іх папарадку.

III

Мінаючы наша уласная імя „Беларусы“, аб уласнасці нашай каторага німа ніякай спрэчкі і, каторая мы спатыкаемо у пісьменах гісторыі ужэ у XII і XIII веках, — мы перэйдземо адразу к прагляду нашага гісторычна-палітычнага прошлага.

Хоць нацыянальнае жыццё часамі ідзе нязалежна ад жыцця палітычнага, аля падобная з'явіска зусім нянармальная, — аб шкоднасці яго мы скажэмо ніжэй, — усеж у першапачатку свайго быту кожны народ меу сваю палітычную самавладнасць, што і было важнымі, фундамэнтальнымі варункамі нацыянальнага, т. е. культурна-паступовага развіцця данаго народу.

Гісторычна-палітычная прошлая беларускаго народу настолькі багата, што памры беларускі народ цяпер як нацыя, па ем бы астаўся такі вялізарны памятник, цень котораго яшчэ многа вякоу гаварылаб аб сабе. Цяпер жэ, калі мы пачалі прабуджацца, памятник прошлага будзя для нас нашым лепшым светкам на права народу на самаадзначэння.

Колькі слоу аб гэтым прошлым.

У глыбі вякоу, у нязапомныя часы нашы пращурны пасяліліся на сумнуй роднуй наішуй зямлі, гдзе жывем цяпер мы, 10-цімільенны беларускі народ. Прышлі яны на гэту зямлю з над Дунаю асобным племенем, раней за другія славянскія племены, у які час, гісторыя пакуль што ня устанавіла. На зарыж палітычнага быту, т. е. у той час калі людзкая памяць магла быць пасведчана пісьменамі гісторыкаў, мы спатыкаемо наш народ на досць паднятой мэце грамадзянскаго і эканамічнаго развіцця, у зраунаньню з акружаюшымі яго народамі.

Народ наш у гэты час пачці увесь называўся адным імяням Крывіцкаго; пазней у яго улілося племя славянская драговіцкая, што жыло ад яго на захада-поудзень. Палітычным цэнтрам Крывіцкаго племені быу Полацк

Гэта была мэтраполія усей тагочаснай зямлі беларускай. А земля беларуская спатыкая гісторыю разлажыушыся: з Поудня на Поунач— ад ракі Прыпяці да Балтыцкага мора і з Усходу на Захад— ад Дняпра да вярхоу'я Заходняго Буга і да канца Неману. Усю гэту абшырную тэрыторыю занімаў ня адзін толькі наш народ: у адном мейсцы ен суседзіўся з другімі пляменамі, а у другом—уходзіў у сярэдзіну іх як калянізатар і адбудоўваў цэнтры гандлеваго жыцця, т. е. гарады. Наш народ у дагістарычныя часы і у пачатку гісторыі у большай частца сутыкаўся у жыцці з дзікімі ня славянскаго выхаду пляменамі, як то: Ятвяжскімі, Літоўскімі, Латышскімі і другімі. З аднымі з іх (Ятвяжскімі) ен веу Сязупынную барацьбу, а з другімі (Літоўскімі)— галіўся, угльваўна іх сілай сваей тагочаснай цывілізацыі і рабіў іх шырымі абароньцамі свайго краю і раўнапраўнымі грамадзянамі сваіх вечаў.

Пакуль уся кіраўніцкая сіла палітычнаго жыцця выходзіла з аднаго цэнтру—Полацка і пакуль ступень развіцця другіх народаўстаяў ніжэй ад Крывіцкаго, тэрыторыя Беларускаго уладарства шырылася і багачела. З ростам жэ тагочаснай цывілізацыі у суседніх народаў, знаходзіўшыся пад палітычным і эканамічным уладарствам беларусаў (крывічан), а такжэ з ростам другіх гандлевых і палітычных цэнтраў на акраінах беларускай тэрыторыі, гэтыя акраіны адрываліся ад цэнтру, сваей мэтраполіі, становіліся самавладнымі і нязалежнымі. І чым больш яны становіліся нязалежнымі ад мэтраполіі, тым больш іх эканамічныя інтэрэсы ішлі у спрэчкі з цэнтрам і тым больш нарасталала барацьба акраін і цэнтру, каторы ніяк ня мог забыць аб тым багацьці, якое яму давалі акраіны. Гэтая змаганьня і барацьба памагалі пераходу палітычнай уласці ад вечаў к князям, каторыя да эканамічнай барацьбы самастойных частак Беларускай зямлі далучалі ящэ і свае дынастычныя інтэрэсы.

Гістарычны фактар—умацаваньне княжай уласці над народам, згубіў беларускі народ. Аслабляная барацьбою асобных сваіх княжацтв, беларуская зямля

усе больш і больш слабела эканамічна, а з гэтым і палітычна. Эканамічная барацьба акраін і цэнтру уступіла мейсца дынастычнай барацьбе князеу. Дамовыя сваркі князеу, канчаушыся у большай частца самамардаваньнямі і пагромамі адным княжацтвам другога, давялі худка Беларускаю зямлю да упадку. Руйнаваная мяждаусобіцамі дзiesiąткамі сваіх уладароу, Беларуская зямля зусім аслабеушая, ня магла бараціцца ад нападу другіх народау. Першыя вякі гісторыі нам прыносяць крываваы змаганьня беларусау з немцамі каторыя усе боль і больш загарталі пад сваю уласць Прусы і Летголы і адціснелі беларусау ад Балтыцкаго мора. Ледзь кончылася гэта барацьба, як узгарэлася барацьба з поудневымі славянскімі пляменамі, каторыя вялі так-жэ заборчую вайну. Вайна з гэтымі апошнімі цягнуцца на працягу колькі вякоу. Аля вось, канец гэтуі крывавауі барацьбе палажыу новы гістарычны фактар.

У той час, як беларусы нязмерна разшырылі сваю зямлю і падзяліушыся на малыя асобныя княжацтва пашлі на убыль, у гэты час узрос побач і у нашуй зямлі да тагочаснай цывілізацыі Літоускі народ.

Падвіжныя, успрымчыя, энэргічныя літвіны, вызваныя нашым народам,—каторы у нязапомныя часы калянізатарскім варункамі змяшауся з імі і аснавау у іх зямлі усе пункты гарадзкого жыцьця,—да жыцьця палітычнаго із лясоу, гдзе яны вялі поугаспадарчы—поукачавы образ жыцьця, скоро зраунаваліся з сваімі ручыцелямі і карыстаючы з іх упадку і безладзья, пачалі іх загортваць пад сваю уласць.

Жывучы разам у мешаніне з нашым народам, літоуцы пераймалі ад яго мову, абычай, парадак самавладцтва і калі Полацкая зямля стаяла на упадку, гэта ня была у цэлым уся Полоцкая зямля, бо тая яе частка, гдзе квывічы былі змешаны з Літвою расла і умацнялася, хоць гэта усе рабілася пад імянем Літвы. Літва, чы праудзівей супольна Беларуска-Літоуская княжацтва, хутка стала загортваць пад сваю уладнасць бышую сваю мэтраполію Полацк і выдзяліушыся з

з яго княжацтва. У гэтым яно ня знаходзіла нават сабе апоры, бо народ, каторы гібеу і руйнаваўся ад частых свад сваіх князеу, рад быу адпачыць і пажыць спакойна пад уладнасцю сільнаго апекуна. Ды і у skutку гэта ня было праудзівая заваеваньне адным народам другога, а скарэй была перамена дынастый князеу адной на другую. Уліушы у сябе грамадную моц крывіцкага народу, тады як і так яно было на палавіну разбаулена, а мо і болей, Крывіцкім народам, Літоуская княжацтва стала зусім крывіцкім, чылі Беларускім.

Ад гэтых часоу пачынаецца гісторыя супольнаго жыцця Беларуска-Літоускага народу ня толькі у прываце, як было да сюль, аля у гісторыі і палітыца. Літоускі народ, спакойны, закаханы у сваей пуцы, усе больш і больш падпадау уплыву сваіх сяброу крывічоу, палюбіу іх і жыу з імі у вялікуй згодзе праз увесь час гісторыі. Ды і ня дзіу, што пры большасці беларускага народу, пры яго вызшуй цывілізацыі і перавазе, у Беларуска-Літоускум княжацтве мова, уладарства і уся афіцыйальная старана жыцця былі беларускія. Эта бы адзін з лепшых перыадау развіцця беларускай культуры. Беларуска літэратура, стаюшая у той час на вызшуй ступяні развіцця чым другія, была прырадавым кіраўніком; беларуская юрысдыкцыя магла па прастаце сваіх знамянітых статутау і іх паунаце і усестаронней глыбіне ахопляннаго быту іці у спрэчкі са знамянітай у той час рымскай юрысдыкцыей. Прасвета так же пачынала быць даступнай ня толькі для „прывілегіраваных“.

Так жылося да часоу саедзіненья Беларуска—Літоускага княжацтва з Польшаю. Саедзіненья гэта ня было у праудзівым змысле саедзіненнем народау, а толькі каралеу, па заволяй і згодай народау, чаму яно і ня дало карысці, як яно дало карысць беларуска-літоускаму народам адіх супольнаго саедзіненья, бяз чужой для народу палітыкі алігархіі.

Гэты гістарычны акт стау для Беларуска-Літоускага народу ракавым і, як убачым далей, гаротныя

масы гэтых народау укінуу на сотні год у ноч жыцьця нацыанальнай нясвядомасці.

Пасля саедзіненьня Беларуска-Літоускаго князя с Польскай каралевай, урад польскі адразу пачау сваю палітыку над палянізацыей Беларуска-Літоускаго народу. Пуцінай подкупау, наданьям прывілею вышай клясе, калянізацыі, насаджэньня іезуітства і у рэшці прымусау, польская палітыка дабілася таго, што праз сотню з чымсь гадоу увесь вышшы слой, чылі арыстократыя, атдзяліўся ад свайго грунту нізшых кляс, званых у той час чорным і паспольствам і, перэняўшы польскую мову і культуру, залічыў сябе да польскай нацыанальнасці.

Ня малую у гэткім перэвароце зрабіў падмогу і тагочасны алігархічны польскі урад, каторы надта да смаку прышоўся нашым магнатам.

У той час, як вышшы нашыя грамадзанскія клясы атдзеліліся ад народу і прылучыўшыся да польскай алігархіі пашлі той дарогау, каторай шла гэтая апошняя, працоўны наш народ, ня стаяўшы тады пры палітычным жыцьці, страціўшы сваіх культурна—нацыанальных важакоу, часцю пашоу за нявучаным нізшым духавенствам, яTORая стала на абароне беларускай народнасці, а часцю стау простым глядзачом свайго палітычнаго бяздарож'я і нацыанальнаго сіроцтва. На агул же, увесь гаротны народ замкнуўся у сабе, у сваім нацыанальным „я“; ен як бы замер у той ступені развіцьця, у якой яго гісторыя застала на бяздарожу і такім ен астаўся на сотні год, да нашых дзен...

Гісторыя шла уперад, палітычныя формы нашаго жыцьця мяняліся, а народ наш усе ня показваўся з сваей унутрэнай замкнутасці і так жыў, пакуль гэткая замкнутасць ня перэшла у цяжкі, доўгі гістарычны сон нацыанальнай нясвядомасці.

Шлі годы, дзсяткі, сотні год гэткаго яго сну нясвядомасці, перэплецянаго чорным здзекам над ім, крывавай барацьбой за яго нацыанальную душу, за яго народнасць, а ен усе спаў, бо быў адзінокі, і ня меў кіраўнікоу і абароньцау свайго духоўна—нацыанальнаго быту, каторыя прабудзілі-б яго са сна

нясвядомасці і увялі у паньства свету і пашаны свайго прыроднаго чалавечаго імяні. Сам жэ ен стаяу сіратою і яго уласныя сілы ня дараслі да моцы пра-буджэньня сябе. Аля усеж гэта быу духоуна-нацы-нальны сон народнай нясвядомасці, а ня яго смерць. Жывы народ ня мог памерці у сваім індывідуальным нацыанальным „я“, бо гэта „я“ было яго жывяло-вым інстынктам, каторы сам сабою выцякау ужэ з самага факту быту народа.

Ня у меньшым сне, чы скарэй аблудзе, знахо-дзіліся і ішлі праз усе гістарычная прошлая нашы высшыя клясы грамадзянства. Адрокшыся ад сваей народнасці і прыняушы польскую мову і паверхоуны лоск польской культуры, яны праз увесь час чулі сябе чужымі польскай народнасці, бо у іх гаварыу уласны нацыанальны інстынкт, каторы ніякімі пры-вілеямі ня можна заглушыць. Залічаючы сябе да па-лякау, усеж яны добра ведалі, што праудзівымі па-лякамі яны ня могуць быць, дзеля гэтаго называлі сябе, у адмешку ад першых, літоускімі палякамі, кат-орых гісторыя ніколі ня мела і каторых яны стварылі самі з сябе. Будучы сляпымі на факты гісторыі, на акружаючая іх жыццье таго народу, каторы карміу іх хлебам і давау ім усе, яны стварылі нейкая поу-польская паньства у панстве Беларускім і слепа фанатычна яго падтрымовалі, высмейваючы родную мову, ваюючы з роднай народнасцію.

Дзіўным і няпанятным казауся наш край пры гэткуй рожнасці аднаго і також народу. Вось у якіх фарбах ры-суецца абраз грамадзянскаго станавіша усяго нашаго на-роду: тады як гаротны народ замкнуушыся у сабе снуу ня-свядома ніць свайго нацыанальнаго быту, кляс вызшы акултваецца польшаманіею, катораю яны у часці заразілі і сярэдні кляс, так званую фальварковую і заспян-ковую шляхту, тую самую шляхту, што праз усю гісторыю цягнулася за велікапанскімі хвастамі, стаяла за высокамаг-нацкімі крэсламі і па наказу гэтых жэ магнатау, вархоліла на сэйміках, ня разумеючы часта хто яна і зашто вархоліць.

Характэрным у гісторыі палянізацыі нашаго краю ест тоя, што нашы вызшыя грамадзянскія клясы, лічачы наш край Польшай, польскую мову і культуру паколькі яна магла наружна прывіцца да іх, прыма-

юць, толькі для сябе, як і тыя прывілеі, што надаваў ім польскі урад, і залічваючы гэту мову да „паньскай“, кэса глядзяць на дробную шляхту, калі гэта заблудзіўшая авечка часамі хоць у „свята“ і „пра гасцей“ пратандуя на польскую мову, як на прыкмету належнасці сябе да „дэлікатнай“, „паньскай“ клясы.

Так шло да часу падзелу Польшы, калі наш край падпаў пад уласць Расейскага ураду.

Расейскі урад доўгі час па забранню нашага краю лічыў нас палякамі. Гэта тлумачыцца слабым развіццём этнаграфічна-фіналагічнай навукі у Расеі у той час з адной стараны і племенною рожнасцю нашага народу у зраўнанню з вялікароскім—з другой. У першых дзесятках гадоў нашага забору Расейскі урад ня толькі ня адлічваў нас ад палякаў алі нават памагаў польскім і апаліячаным беларускім групам правадзіць у жыццё іх палянізатарскую працу. Палянізацыя краю Беларускага у гэты час дашла да вышшага прадзелу. Ніколі у перад так ня панавала на Беларусі польска—іезуіцкая прасвета, як у час 10—40 гады. Гэта найлепей сведчыць, што палітыка Расейская ніколі ня кіравалася пры заборы нашага краю жаданням „освободіць угнетенных братьев от польскаго іга“, як то тлумачылі расейскія гісторыкі, а толькі імпералістычнымі мэтамі.

Гэтак дзеялася да часоў польскага паўстання у нашым краі 63 году, калі наша селянства ня толькі ня пашло за паўстаўшымі „панамі“, алі нават адняслася к паўстанню з няпрыхільнасцю.

Пасля гэтаго Расейскі урад сцямянуося, што наш цемны народ можа служыць для яго добрым матар'ялам у русыфікацыі і засілі як нашага краю, каторы ён усе яшчэ лічыў польскім, так і прытыкаючай да яго супраудзівай Польшы.

Ад гэтых часоў пачынаецца у нашым краі паліцэйска—русыфікатарская праца Расейскага ураду. Была паслані у наш край цэлая армія уселякіх чыноунікаў, каторыя з помач'ю казацкіх нагаек мелі наш край „ісконі рускі“, як яны называлі, усеж чамусь перэрабляць на „рускі“. Беларускі народ, як гаворыцца, папаў із агня ды у полыма. Усе свае родная была задушана, забіта. Палякі называлі нашу мову „простаю“, расейцы ж называлі яе „іскуственной смесью

польскай і русскай рэчы", забышы тоя, што наша мова пры Іване Грозным дала ім першая пісьменства і праблескі прасветы. Наша родная мова і народнасць былі для ужытку забароняны; уселякі наш друк душыся. Аля што найгорш, началася русыфікацыя нашых дзецей: быу сазданы па вядомых сымнарыях асобы тып чыноўніцтва прасвятовага, каторы стау самым верным вартаўніком русыфікатарскай працы у нашым краю. Адзін із слупоу, на которых трымаюся Расейскі царызм—„раздзеляй і властвуй“, на Беларусі звіу сабе самая моцная гняздо: ен дзяцей адной маткі Беларусі падзеліу на два варагіх сабе станы і казау праваслауным называцца—расейцамі, а каталікам—палякамі, натрауліваючы і уцковаючы адных на другіх.

Якая была праца на Беларусі русыфікатарская верных халапоу і прыслужнікау маскоўска-татарскіх тыраноу у кароне Расейскіх цароу усе добра помняць, бо сляды яе яшчэ падта свежы. Аля сухая прыгонная праца над нашым народам чыноўнікау і паліцэйскіх нічога ня ускурала—жывы народ беларускі астаюся тым, кім ен быу многа сотак вякоу таму назад.

Такім тэмпам жыццье нашага краю шло да пачатку XX сталяцця, калі наляцеўшая агульная навалніца рэвалюцыйнаго руху у Расеі зкрушыла і знясла много старых згнілых запорау і хваліай прабуджэньня праняслася і па нашым краю

Народ наш, будучы доўгі час у паусне нацыянальнай нясвядомасці, ня адказваюся ад свайго уласнаго імяні, свайго духоунаго быту, хоць канкрэтна ня праюляу усяго гэтаго, живучы ім унутрэнна у сваім шэрым буднічым жыцці, касца, абычаю, мове. Тоя, што беларускі народ добра разумеу сваю нацыянальную асобнасць і інстынктам атдзельвау сябе ад другіх народау, хоць ен быу і нясвядомы свайго нацыянальнаго імяні, нас пераконвая яго цвердая пастаянная трымалосць „свайго“. Каліб маглі запытаць беларуса пад канец забору Расеяй Польшы хто ен, то пачуліб цверды яго атказ, што ен „тутэйшы“; гэтка адказ можна толькі пачуць яд яго і цяпер. „Тутэйшы“, гэта значыць што ен ня паляк, ня расеяц, ня украінец, а сын сваіх родных палеу, лясоу,

весак, мястэчак, сын таго народу, каторы гаворыць „простаі“, „тутэйшай“ мовай, сын усяго таго, што дало грунт яго псыхічнаму разумаваньню, на каторым яно узрасло.

Жывучы унутрэнна сваім нацыанальным жыццём, забышы пад дауленьням гістарычных фактарау свае нацыанальная імя, беларускі народ у цэлым ня перэстау быць самім сабою, народам з сваім гістарычным прошлым, з сваім уласным імяням.

IV.

Беларуская мова. Зразумелая, ясная. поуная пекнаты і хараства родная мова. А сколька пагарды і плеукоу яна на сабе вынясла ня толькі ад чужынцау аля нават і ад тых здрайцау і дэгенэратау беларускаго народу, каторых маткі саміх выгадавалі у гэтуі мові. І якіх толькі нападкау, якіх толькі плетак яна на сабе ня вынясла. Як ей толькі ня капалі і палянізатары і русыфікатары магілу, а яна усе жывая, усе па даунейшаму злучвая дзесяцімільенны беларускі народ.

Аля разгледзмо гэтыя нападкі і дадзімо атказ.

Найперш адмецім той важны штрэх, што з усіх нападаючых на нашу мову асоб, ніводная ня адважылася сказаць што беларускаго народу, як асобнаго славянскаго племені німа; альбо прызнаючы беларускі народ, альбо абходзячы гэта пытаньне моуча, яны адкідаюць ад беларускаго народу яго мову. Такое палажэньня само ца сабе ужэ спрэчная, бо кожны ведае, што кожная племя, як асобны індывід, заусюды мая сваю уласную псыхафізычную структуру, каторая складаецца са састауных частак, у тым разі і з мовы. Мова ня ест штучным дадаткам чалавечай натуры, а тым фактарам, што бярэ свой пачаток із тых асноу чалавечаго быту, якія ускармілі яго дух і цела, прасцей кажучы—з самой прыроды.

Нам закідваюць, што мова наша ня ест асобнай ад другіх, а нарэча аднаго ітагож народу расейскаго, з дадаткам польскіх, слоу,—калі гэта кажэ расеяц, чы праудзівей сябер чы вораг са стану маскоускай арыентацыі,—і „стала польска мова, пжез часа гісто-

рыі зэпсута домешкем москеевскіх слув",—калі тояж цвярдзіць асоба залічваючая сябе да лагэру палякаў.

Ест яшчэ пагляд, што наша мова выфармавалася з моў украінскай, польскай і расейскай дзякучы стыку гэтых трох народаў на нашуй тэрыторыі.

І на астатак ня прызнаюць нашай мовы дзеля таго, што у ей да скуль ня быдана паважных літэратурных твораў, іначай кажучы дзеля таго, што як-бы яна бедная духоўна.

Ось тыя довады, якія нам цвярдзяць праціўнікі беларускае мовы. Пад кірункам гэтых блудных поглядаў часта знаходзіліся шырыя патрыоты нашай старонкі, ня могшыя вясці барацьбы проціу працяглаго вякавога паходу на беларускую мову, як напрыклад Сыракомля, пачаўшы пісаць па беларуску.

Праціўнасць, памыльнасць і спрэчнасць гэтых блудных поглядаў больш як вачэвідная. У перш кідаецца у вочы, што два праціўстаўныя народы па мове і культуры, як польскі і вялікароскі, залічваюць нас кожны да свае нацыі і аснову нашай мовы выводзяць з сваей Праўды, шыра вучоны вялікарос, чы паляк гэтаго ня скажэ, аля гэта ня мяшае ворагам муціць воду сярод мала свядомае масы.

Паказаная спрэчнасць тлумачыць нам, што карань нашай мовы ня вялікароскі і ня польскі а самааснаўны, бо у глыбі гісторыі наша мова спатыкаецца ўжэ тады у пісьменнасці, як польская, а найбольш вялікароская пісьменнасць пачыналі толькі жыць. Што наша мова, як славянская, мае сходнасць з другімі мовамі нацыі славянскаго выхаду, то з гэтаго яшчэ ня трэба рабіць вываду, што яна узятая ад польскай чы вялікарускай, бо тады гэтак сама можна былоб цвярдзіць аб усіх славянскіх мовах, што кожная з іх уфармавалася з другой, а ня развідалася асобна, на падставе законаў быту нацыі.

Ня мая ніякаго перэканаучаго змыслу і пагляд, што наша мова зфармавалася з польскай, вялікароскай і украінскай.

Штоб якая небудзь мова мела сфармавацца з другіх моў, чаго трэба сказаць ніколі у гісторыі ня было, яна ня павінна мець у сабе самой ніякай

асновы, т. е. мовы, каторай бы даны народ карыстау у пачатку, як нязалежнай ад тых моу, з каторых пад дауленьням гістарычных фактарау мелабы сфармавацца штучная мова. З нашай мовай у яе гісторыі зусім ня так. Дауленьня гістарычных фактарау, як то палянізацыя і русыфікацыя у палітычна-грамадзянскім жыцці прыйшло да нас тады, калі мы ужо мелі ня толькі развітую уласную мову, аля уласную культуру і цывілізацыю, стаяюшых у той час выжэй ад суседніх народаў...

Перэконзаць у тым, што наша мова мая сваю нацыанальную і самабытную індывідуальнасць арганічна злучаную з бытам нашага народу, гэта значыць ламацца у адкрытыя дзверы, і толькі дзякуючы страшэннаму нашаму бяздолю, гэта рабіць прыходзіцца.

Яшчэ пытаньня: чаму наша мова ня багата літэратураю і духоуным зместам. Адказ на гэта просты: кожная мова расце духоуна пастолькі, паколькі ідэе у перад духоуны поступ данае нацыі. Кожная мова цесна, арганічна злучана з эвалюцыяй прыроднай творчасці народу і у гэтым яна заусюды раздзеляя долю гэтага народу. Звертаючыся да беларускай мовы, мы бачым, што яна падзеляя у ваусем долю беларускага народу. Беларуская мова захавалася у масах гарогнага народу у той эры развіцця, у каторуй гэты народ сотні год таму назад астанавіўся у сваім духоуным поступе, будучы здражаным сваею інтэлігэнцыяй. Ад таго часу народ духоуна ня развіваўся, ня рос, ня магла развівацца, расці і мова. Народ беларускі, як цэльная нацыя, ня змяніўшы аснауных законау свайго быту ня мог памерці, ня магла змяніцца у другую і памерці яго і мова. Яна раздзеляя долю беларускага народу да часу увазквашэньня яго, калі і яна прыбраная у светлую апратку займе пачотная мейсца у сям'і славянскіх моу. У аснове сваей наша мова мая столькі чароунай прастаты і хараства, што ня пройдзе і колькі дз'сяткаў год, як яна ня толькі зраўнуецца з другімі цывілізаванымі мовамі, аля пакажа і тую містычную глыбь беларускага народу, якая да скуль ня зразумела у Міцкевічу і Дастаеўскім.

Заканчваючы мусім дабавіць, што мова-гэта той цэмэнт, каторы спайвае народ і дае яму моц быту, і што бяздоля беларуса у ва многум залежала ад асірацелай іх мовы.

V.

Кіньмо яшчэ беглы узгляд на адну нацыянальную асобнасць беларуса, гэта яго абычай, як праяву духоунай творчасці.

Абычай беларуса ва многум рожніца ад абычаю народаў сумежных нашай. Заховаючы у глыбі сябе поуны паэзіі містыцызм, каторы ест няадлучнай патрэбай быту беларуса, патрэбай рэалізаваўня абстрактных праяваў прыроды у звязі з уласным пачуццём і псыхікаю, у наружы—повяч прастаты і наіўнасці і бадай зразумелы толькі для таго, хто добра ведае душу беларуса. Толькі у абычаі беларуса так ярка-індывідуальна выліваецца вечная шуканьня кону, як няспазнанай. няадгаданай сілы быту. Прадвечнасць таемнага і прастата будзёнчыны, два рожныя шляхі, у абычаі беларуса сходзяцца у адзін, каторы яго вядзе то на магількі з глыбокім сумам сірауліць дзяды, то на вяселья у смеху снуць радасць быту.

Абычай беларуса-гэта культ яго нацыянальнай душы вязанка яго чыстай народнай паэзіі, вечны пацяг, у щэрых будняг гаротнаго жыцця, у край ня адкрытаго... Гэта ня адно спадак па яго пращурах: гэта канкрэтны выплыў з быту беларуса; ен вытвараецца і расце з творчасцю і ростам душы беларуса, аля у аснове сваей ен ня зменны-гэта усеж тоя містычная служэньня кону,

Абычай беларуса, як духоуная творчасць яго, у большай частца выліваецца у касца і песні, як патрэбе маралі і хараства. Касца і песня беларуса-гэта крытэрыум яго духоунаго быту, гэта яго псыхічна пачуццёвы воблік. Гаворачы а касца і песні беларуса, мы ня памылімся калі скажэм, што гэта ест шлях гістарычных перажываньяў беларускай нацыі, што гэта ест няпісаная гісторыя беларускаго народу.

Ня маючы адгалоску свайго жыцця у творчасці, прыбранаго у літэратурныя формы, зверху ад свае інтэлігэнцыі, народ стварыў гэта сабе сам бяручы матэр-

ял з цаліны свайго быту: творучы, ен дау такую шырую і праудападобную да атбіткау свайго жыцця творчасць, што разглядаючы каску і песню беларуса захватвая падзіу, як народ неук, народ сірата забыты у паньстве свету і культуры, мог так праудзіва заглубіцца у кожную рысу свайго духоунаго зместу. І каліб мы маглі сабраць усю гую мараль, якая разсеяна па казкам беларуса, усе тоя пачуцце, каторым перэпоўняна яго песня,—то перад намі вырысаваўся аблік чалавека з аграмадным багаццем здароваго змыслу і глыбіною найхарашэйшаго пачуцця, аля і столькіж бяздольны, і столькіж гаротны.

Абычай беларуса, выліваючыся у духоунай творчасці яго, лепш як што рысуець рэльефна самабытнасць і індывідуальнасць народу.

VI

У кароткіх і агуловых рысах мы праглядзелі найважнейшыя з кардынальных асобнасцей беларускай нацыі, каторыя даюць ей права іці у гісторыі уласным шляхам, ня будучы нічым прыслугачом. Гаварыць аб тым, што беларуская нацыя—гэта жывая нацыя маючая свае гістарычна—уласнае імя, гэта сярод бела дня засвечвань каганец; а усеж у нашым страшным бяздоллі і гэта рабіць прыходзіцца, бо, к вялікуй крыудзе здароваго змыслу, ест янэ такія людзі і, што найбольш баліць, ня сярод варагоу, а сярод сваіх сяброу і братоу, каторыя усе янэ бачаць нас адарванымі ка валкам, зблудзішым тулачом.

Прагаварыць да чуцця і розуму гэтакіх людзей, а такжэ да тых братоу, што атрымашы свет навукі спяць у лені альбо блудзяць у паньстве хімарычных ідэй—ось мэта маея працы.

Калі хоць аднаго з іх мне удалца пр-будзіць да вялікаго гарачаго каханья к забытаму абяздоляннаму краю, пазваць да працы шырай на нацыанальнай ральлі дзеля свету, дзеля лепшай будучыны гаротных братоу,—я буду шаслівы з зроблянаго.

VII.

Цяпер мы разгледзмо пытаньне аб тым, што мы разумеем пад нацыяй і пад той злучнасцю, каторая ест фундамантам існаваньня кожнай нацыі.

Нація—гэта сбор (сінтэз) праяу быту групы аднародных асоб, творучы з сябе так званую душу народа, которая у цэлым ест самабытная жывела, маючая свае нязменныя законы быту асноўныя на цвёрдай падставе натуры. Законы гэтыя—мова, абычай, а адчасці гістарычная прошлая і вера данаго народу; натура—краябраз, клімат і у некаторой часці дауленьня суседніх народаў. Першая выцякая з другога і творыць цэльнасць быту народу ня залежна ад яго волі. Гэта цэльнасць быту і ест вядомым нацыанальным інстынктам, каторы кіруа жыццём нацыі.

Інстынкт нацыанальны, гэта той магучы звязак нацыі, што застаўляа кожнага чалавека з няясненай сілай цягнуцца да „свайго“, да таго „свайго“, з каторым ен звязаны нявідсмымі ніжнімі нацыанальнаго інстынкту.

Няма на свеце ня воднаго, нармальнаго у праяве быту, чалавека, каторы б будзь то свядома, чы ня свядома ня меу бы у сабе нацыанальнаго інстынкту, у глыбі сябе скрытаго пацягу да усяго уласнаго, на канве катораго узорам снуецца яго духоўна-целесны быт, пад навалай катораго узрос яго чалавечы воблік.

У людзей мала свядомых нацыанальны інстынкт, чылі пацяг да свайго уласнаго, роднаго, выліваецца у ня залежном ад волі групавані там, гдзе ест гэта „свае“, „родная“, прасцей кажучы, нейкая сіла унутрэнная (нацыанальны інстынкт) связаяа яго з усім тым, гдзе ен радзіўся, узрос, гдзе жывуць яму падобныя па духу і целе, мову каторых ен добра разумеа, каторае научыла яго маці; гдзе ен чуа, што усе яго добра адчуваяа ня толькі словамі аля нават самой спольнасцю быту, гдзе да кожнаго акружаючаго яго абраза ідуць з яго сэрца і душы нявідомыя ніці і спайваць яго з імі мацней жалезных ланцугоў. Для людзей жэ свядомых, нацыанальны інстынкт выражаецца у азмысланнем безпрадзельным каханьні гэтаго „свайго“; у патрэб, выцякаючай з чуцця і разумаваньня, прашы для шасця і славы гэтаго „свайго“, т. е. у праудзівым, вышшум патрыатызме. Як у свядомага, так і нясвядомага чалавека усе гэта выцякаяа ня залежна ад волі іх і разумаваньня, з самага факту быту.

З Вылажанаго можна зрабіць той вывад, што нацыанальнасць — гэта натура быту народау, зусім незалежная ад іх волі і разумаваўня.

Нацыя, маючая пад сабою нязменны грунт, а каторум гаварылася выжэй, пакуль гэты грунт нязмяніўся, ня можа перэрабіцца у другую хоць то сама, чы хоць то каб хто над гэтым працаваў чужы, — змяніць свой воблік, чы вымерці

Грунт гэты цесна звязаны з жыццём і ростам нацыанальнага „я“ народу: змяніся ен у тым чы іншым кірунку, у гэтым кірунку зменіцца і гэта „я“. Часамі калі зменнасці грунту нацыі загражаеца ня з естэтва прыроды, а з выпадковых уплываў, як то загарненьня у няволю адной нацыіў другой, то гэта параджая барацьбу за захаваньня першаасноў яго.

Такім парадкам, як атдзельная асоба, так і цэлы народ будзь то свядома чы ня свядома жывуць тым нацыанальным жыццём, якая чарпаецца з атачаючай іх прыроды з адной стараны і з тых асноў-фізычнаў сваей арганізацыі, каторыя паложаны у пачала іх племяні — з другой. Ды іначай і быць ня можа: як кожная часціна прыроды мае свае уласныя законы быту, так сама мае гэтыя законы і чалавек. Найглаўнейшым з гэтых законаў і ест закон нацыанальнага жыцця. Нацыанальная жыцьце, гэта жыцьце маючая для росту духа чалавечага праудзіваю дарогу естэтва, каторая адна толькі можа давясці яго да шчыту найвышшага развіцця, даць яму для гэтаго развіцця здаровую патрэбную страву. Па за гэтай дарогай развіцця чалавечы дух, як і усе ня у нармальнасці, вырасце калекам. Падводзячы вывад вылажанаму, пасгавім пытаньня: якая карысць жыць чалавеку нацыанальным жыццём свядома, з перэкананьня і жыць будучы нясвядомым свайго нацыанальнага „я“. У першым — гэта пладатворчасць прыносячая багаты урадкай свету і культуры на роднай ніве, баронячая першаасноўны свайго індывідуальнага „я“ ад шкодных уплываў, у другом — замкнутая скрынка, ключ ад каторай страчаны, поуная багацьця, ад каторай німа нікому карысці; жыцьце нахільная да шкодных уплываў. — да умаленьня і поунаго знічтажэньня сваіх духоўных багацьцяў.

Патрэбнасць нацыанальна — свядомага жыцця ня толькі ест патрэбнасцю выцякаючая з факту самога быту чалавечаго, т. е. патрэбнасцю выцякаючая з законаў прыроды, аля каб гэты быт быў дастойны свайго чалавечаго імяні, мусіць быць і патрэбнасцю выцякаючая з здароваго легічнаго разумаваўня, — бо толькі народ свядомы сваей душы, свайго нацыанальнага „я“, свайго народнаго імяні становіцца раўнапраўным сябруком у сям’і народаў свету. Народ жэ ня свядомы сябе, ня дбаючы аб павышэньні свайго

духоунаго „я“, такі народ у больших разях ідзе на поваду у другіх народау як нявольнік і часта становіцца крывавай арэнай змаганьняу другіх народау за яго нацыанальную вопратку-яго землю, за яго працу. Гэткі народ, будучы слугою другіх, ня толькі нічога ня дае у усесветную скарбніцу культуры, аля нават дбаючы сваім потам і крывей для славы сваіх улада-роу з адной стараны, у той жэ час працуя над сваім знічтажэньням нацыанальным, чы скарэй духоуным-з другой. Свядомасць свайго краю, усяго свайго роднаго, свядомасць поступу свайго нацыанальнаго „я“, гэта найважнейшая патрэба усяго народу, гэта той штодзенны яго духоуны хлеб, без катораго ен, як народ, дастойна жыць ня можа. Такая свядомасць вядзе к свету і дабрабыту народу ня у крывуду для другіх народау. Усе вялікія людзі, усіх народау і усіх часоу, у сваім жыцьці кіраваліся адной нязменнай засадай нацыанальнай свядомасці—гэта праца над ростам паступовым нацыанальнай душы свайго народу, абвешчана каханьням да усяго роднаго.

VIII.

Далей разгледзмо як цесна звязана патрэбнасць нацыанальнаго жыцьця з патрэбнасцю палітычнаго самаадзначэння.

Як мы бачылі, для нармальна-паступоваго развіцця свайго духа, чалавек канечне мусіць жыць нацыанальным жыццём. Штоб уясніць як няадлучна ідзе нацыанальная жыцьце з жыццём палітычным, звярнемо увагу на кардынальнейшыя стараны гэтаго жыцця.

У перш асвета: праудзівая асвета, вядучая чалавека да вызшых ідэалау, каб яна была карыснай для яго, мусіць быць праводжана у роднай мові, быць зусім ад нікога нязалежнай і вольнай і мець варункі эканамічнаго існаваньня. Як першая, так другое і трэйняе усецэла залежыць ад таго парадку самаўладарства, які устаноўлены у данаго народу. Калі народ свядомы сябе і ад нікога нязалежны, то і яго асвета ня будзе слугою пануючых над народам, памагаючаю як спосаб, закабаленню народа, а будзе ясным шляхам да прауды і хараства.

Далей: паступовы рост народу у сторону культуры і цывілізацыі у дзевяці дзесятых сябе залежыць ад эканамічнаго багацця і сацыяльных парадкаў

даного народу. І камуж ня вядома, што як эканамічныя багацьця, так і карыстныя для народу сацыяльныя парадкі даны народ, як нацыя, зможа здабываць і устаўляць толькі тады, калі ен уладарствую сам сабою, будучы свядомым сябе, ня залежна ад другіх народаў, Пад якою культурнаю апекаю народ-бы ня быў, аля калі гэта апека будзе чужою, то яна ніколі ня дасць яму карысці і у канцы канцоў прывядзе яго да поўнаго упадку.

Прыведзёных двух прымераў досць, каб ясна бачыць, што нацыянальная жыцьце цесна злучана з жыцьцем палітычным у яго самастойнай і незалежнай форме.

Кінуты дэмакратыей у час гэтай крывавай вайны лозунг самаадзначэньня кожнаго народу, больш як калі патрэбны цяпер для правядзеньня яго у жыцьце. Гісторыя добра наўчыла народы, што большая частка войн вядзецца і вялася за насільнае прылучэньня пад свае уладарства адным народам другога — з адной стараны і што народ, насільна прылучыўшы пад свае уладарства слабшы народ гэтым самым капае сабе магіль, бо уселякі народ можа развівацца у кірунку к добрабыту толькі тады, калі ен зложаны з аднародных гарманійных элемэнтаў, а уселякая спрэчнасць рана ці поздна давядзе яго да поўнаго развалу, чаго гісторыя ня раз вучыла і што мы цяпер бачымо з Расеяй. Ды і насільнае прылучэньня адным народам другога ня апраўдвае сваей важнейшай мэты — эканамічнаго збагачэньня, бо да сьлю мы бачылі, што народ, насільна прылучыўшы пад свае уладарства другі народ, вялікую частку сваіх сіл траціць на тоя, каб утрымаць сілай загорнутыя пад сваю уласць народы у пакоры, каторыя ніколі ня перэстаюць рвацца к волі, к самаадзначэньню.

Самаадзначэньня кожнаго народу ня толькі карысна для яго аднаго, бо вядзе яго па праудзівую дарозе цывілізацыі, культуры і дабрабыту усяго чалавецтва, аля такжэ карысна і для усіх народаў, бо сваім жыцьцем — ня чынячы ніякіх прашкод на дарозе росту чалавечаго духа, здабыцьця эканамічных багацьцяў і паляпшэньня сацыяльных варункаў жыцьця — прыбліжая у сваей частца усе чалавецтва да вялікіх ідэалаў волі, брацтва, каханьня.

IX.

Для нас, беларусаў, патрэбнасць нацыянальнаго жыцьця і самаадзначэньня народу — гэта патрэбнасць усяго нашаго быту.

Ня адзін народ ня стаіць на таком страшном бяздарожі і нацыанальна-духоунаго жыцця і палітычнаго бязправа як мы беларусы. Сотні год наш увесь бяздольны народ бяз свету, бяз свайго чалавечаго імяні бродзіць у цемры нацыанальнай нясвядомасці, а дзеля гэтаго служыць толькі афірай здзеку і пагарды.

Ня будучы свядомым свайго нацыанальнаго імяні, ня карыстаючы з сваіх творчых дароу натуры у святле уласнай сваей душы, ен ня можа выйці на дарогу праудзіваго поступу да культуры, ня можа іці у поруч з другімі нацыямі да агулова чалавечых ідэалау, а стаіць адзінокі, сіратлівы, адгарожаны кітайскаю сцяною ад цывілізацыі, ня магучы даць тых вялікіх скарбоу духа, якія носіць у сабе.

Праз чужую мову, культуру, праз чужую народнасць ня адзін народ ня можа прыці да агулова чалавечых ідэалау раунапрауным сябрам; калі ен страціць сваю мову, народнасць, сваю нацыанальную душу і пойдзе па дарозе культуры, то памінаючы тоя, што у даным разе ен будзе толькі простым слугою таго, пад чым імянем ен будзе іці,— ен прыдзе ня к культуры а к сваей нацыанальнай смерці, якая выльецца у цяжкі вяковы летаргічны сон.

Асвета і культура у нашай мове, у духу нашай нацыі і нашай народнасці для нас цяпер патрэбны як ніколі. Яны дадуць нам можнасць падняцца з той вяковай пропасці, у каторуй знаходзіцца наш народ да сюль; яны з беларуса-пакорнаго слугі усіх, зрабяц раунапраунаго грамадзяніна, бяз памылак магучаго кавача свае шасця, сваю долю; яны уваскрэсяць яго да творчай гасударственнай працы пад уласным нацыанальным сцягам; яны заставяць другія народы павяжаць імя беларуса, а ня глядзец на яго як на нешта мёртвае, часамі з усмешкай...

Дзесяцімільённы беларускі народ працаунічы, што снуець сваю долю па убогіх весках і мястечках, доугія годы чакая свету праудзіваго у цемры сваей нясвядомасці, стогне і мучыцца пад навалам яе атдаючы свой розум, чуцьце у карысць чужынцам, і, цяпер, у час нябывалай ломкі і крызысу паньствау і народау, ен пачці стаіць забыты на разстаі бяздарож'я, гадаючы якія новыя ланцугі прынесе яму заутрашні

дзень. Цяпер як ніколі павінны прыці да яго лепшыя сыны, каторых ен ускарміу, узрасціу і дау можнасць у свеце разпознаваць харавство і цемру, прауду і крыуду—павінны прыці правадырамі і павясці свой народ да нацыанальнага самаадзначэння.

¹¹ Найцяжэйшы час перажывая цяперь беларускі народ. Кривавымі слязмі ен піша цяпер сваю гісторыю, стаючы над зруйнаванай сваей бацькаўшынай....

Толькі цяпер, у час смерці і васкрашэння, каб наш народ ізноу ня астаўся на доугія гады нявольнікам і афярой здзеку, мы павінны разбудзіць яго со сну нясвядомасці да разумнага нацыанальнага быту, будовы сваей бацькаўшыны на падставе нашай народнасці і жадань народа. Пакуль наш народ ня будзе разбуджаным са сну нацыанальнай нясвядомасці, пакуль ен ня станя зусім свядомым свайго „я“, свайго уласнаго імяні, пашаны сваей чалавечай гордасці, пакуль яго розум і дух ня стануць на моцнуй нацыанальнуй падставе, ня дасягнуць мэты развіцця, і, пакуль будзе усе яшчэ пагарджаным слугою другіх, мы, святлейшыя яго дзеці, павінны працаваць і працаваць ня пакладаючы рук, бо калі будуць ізноу надзеты на народ кандалы нясвядомасці і нацыанальнай смерці, то віною гэтаму будзем мы і праклены гісторыі падуць на нас.

Да працы нас павінна заахвочваць і гнаць разумаваньня наша, што шасця нашага народу—гэта шасця усіх нас, а праудзівая шасця ест толькі там, где ест свет, культура, воля. Усеж гэта можна толькі здабыць на ніве грамадзянства свядомага сябе, свайго нацыанальнаго імяні.

Пры усем гэтым мы павінны памятаць, што разбудзіць народ да нацыанальнай свядомасці, гэта ня значыць стварыць нейкую ідэю уваскрашэння уміраючай нацыі і даць яе народу як нешта новая, гэта—асвяціць толькі святлом нашаго знаньня дарогу блудзячаму у цемры гістарычнаго бяздарож'я народу беларускаго, падзеліцца з ім, у імя справядлівасці, сваім знаньнем; натуралізаваць скрытыя у глыбі народа жаданьня у канкрэтныя формы, да каторых ен рана ці позна мусіць прыці сам.

Збудзіць беларускі народ, гэта значыць праявіць яго нацыянальную душу, яго нацыянальная „я“ да творчага свядомага самабыту на карысць вялікім ідэалам чалавечтва, даць ім можнасць карыстаць з скрытых багаццяў беларускай натуры.

Збудзіць беларуса да культурна-нацыянальнага жыцця, гэта значыць пачаць для яго новую эру гісторыі, эру ня сну, здзеку, пагарды, адарванасці ад усяго светлага, а-вялікаго грамадзянскага быту, мэтай каторага павінны быць шырая злучнасць усіх народаў, абвенчанная праудзіва чалавечым каханьням.

Мы павінны помніць, што жывы народ, маючы пад сабою нязменнымі асновы свайго нацыянальнага быту, ня памрэ, а рана ці позна адродзіцца і сам аднайдзе свае імя.

Ня памрэ і беларускі народ.

Сотні год ен знаходзіўся у паусне нясвядомасці, а усеж ен жывая нацыя, маючай свой уласны быт.

Рана ці позна наш народ прабудзіцца з нацыянальнага сну, аля які страшны суд зробіць над намі гісторыя, якім і шчэрным імем яна нас заклеіміць, калі мы ня прыложым цяпер працы да прабуджэння нашага народу, да вываду яго з цемры нясвядомасці к свету,—з гэці путай яго нядолі. А бо усім гэтым нам сведчаць гісторыі нацыянальнага прабуджэння другіх народаў.

Просты змысл нашага розуму, простая рахуба здаровых разумаваньняў кажуць нам, каб мы, усе тыя хто свядом свайг „я“, хто жыве ня толькі для сябе, аля і для краі. для каго „народ“ „бацькаўшына“ ня пустыя словы, а зык ідучы з уласнага быту,—каб усе гэтыя ня былі бязвалоднымі сведкамі у гэты крываваы час разру і інядолі. сведкамі гора свайго народу; ня глядзелі моуча як сочыцца кроу з ран бацькаўшыны, а былі шырымі работнікамі на роднуй ніве, праудзірымі дзецьмі свайго бацька народу, гатовымі прынясці яму у афяру і розум, і душу, і нават, у патрэбе, жыцце.

Працаваць над прабуджэннем свайго народу, працаваць над адбудовай вольнай бацькаўшыны Беларусі, працаваць у карысць каб яна ня была пагардай другіх, а мы ня нявольнікамі сваей цемры, а роўнымі сябрамі другім народам, вялікімі сваймі светам і культураі-якая гэта вялікая доля для нас!

Як мы павіны быць горды тым, што гісторыя на нас ускладае гэту вялікую і святую працу.

2345

Дзяржаўная
бібліятэка
Іван Я. І. Дз...

Друкаваць пазволяна
Geheime Feldpolizei Sluck Tgb. № 208

Цана 80 кал.

© 10

Бел, 2005

80000000222742